

УДК 007.304.655 (316.77)

© Р. І. Сегол, к.н. із соц. комунікацій, НТУУ «КПІ», Київ,
Україна

КОМПЕТЕНЦІЇ РЕДАКТОРА ПЕРЕКЛАДУ В МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто питання компетенції редактора перекладу в процесі міжкультурної комунікації. Виокремлено та проаналізовано ключові види міжкультурної комунікації та визначено роль редактора перекладу відносно опрацювання кожного із наведених видів.

Ключові слова: вербальна комунікація, міжкультурна комунікація, невербальна комунікація, редактор перекладу.

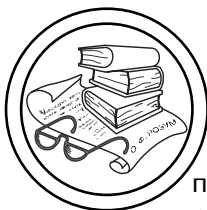
Постановка проблеми

В умовах постійного стрімкого розвитку зв'язків із Європейським Союзом, інтеграції України у світову спільноту на всіх рівнях суспільного, наукового, культурного життя виникає потреба у поглибленні підготовки фахівців у галузі видавничої справи та редагування відповідно до умов культурного та інформаційного комунікаційних процесів. На особливу увагу заслуговує підготовка фахівців у галузі редагування перекладу, адже переклад — невід'ємна складова процесу міжкультурної комунікації, без якого неможливий подальший розвиток держави в цілому та окремих галузей знань України. Об'єктом дослідження є робота фахівця у галузі видавничої справи та редагування в міжкультурному просторі. Предмет дослідження — роль редактора перекладу під час обміну інформацією між різнокультурними носіями. Се-

ред методів дослідження використано як загальнонаукові, так і спеціальні. З арсеналу загальнонаукових методів використано дедукцію, індукцію, аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію та класифікацію. З метою вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, що утворюють систему, задіяно метод системного аналізу.

Аналіз попередніх досліджень

Початок дослідженням міжкультурної комунікації було покладено у роботах Е. Холла в середині ХХ століття та Е Хірша, проте за останніми роками проблематика вивчення комунікаційних процесів та зв'язків між різними культурами суттєво змінилась. Створення Європейського Союзу відкрило кордони для вільного пересування людей, капіталів, товарів, а, отже, і культурних традицій, що викликало нову постановку

проблеми спілкування носіїв різних культур. Відділення міжкультурної комунікації у окремому науковому школі відбулось на межі 70–80 років ХХ століття, коли почали існувати спеціалізовані відділення на базі провідних європейських вишів (у Мюнхені, Йені, Лондоні, Берліні тощо). Маршалл Маклюен у працях «Галактика Гутенберга» (1962) та «Розуміння засобів масової інформації» (1964) для визначення нової комунікаційної, а згодом і культурної ситуації у світі вперше запропонував термін «всесвітнє глобальне село», проте з часом цей термін трансформувався для використання у процесі опрацювання Інтернет-технологій та визначення у мережевій комунікації специфіки обміну інформацією, коли для співрозмовників відсутні просторові та часові обмеження, відбувається наближення культур, світоглядів, традицій, цінностей та здобутків [1]. Подальший розвиток вивчення міжкультурної комунікації набув у роботах Я. Кім, Є. Верещагіна, М. Костомарова, В. Телії тощо. Питанням редагування перекладу присвятили свої дослідження М. Зарицький, В. Коптілов, Н. Галь, С. Власов, С. Флорін, проте дослідження редагування перекладу в системі міжкультурного комунікаційного процесу в Україні і досі відсутні.

Мета роботи

За мету взято виокремлення ключових настанов для фахівців видавничої справи та редагування у системі міжкультурної

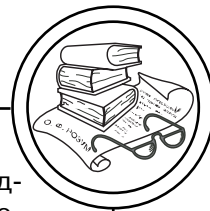
комунікації. Мета передбачає вирішення таких завдань:

- визначення складових міжкультурної комунікації для редактора перекладу;
- виокремлення елементів міжкультурної компетенції для редактора перекладу.

Результати проведених досліджень

На даному етапі розвитку науки про міжкультурні зв'язки існує кілька класифікацій комунікаційних процесів.

Розглянемо пряму та непряму міжкультурну комунікацію [2]. При прямій комунікації інформація адресована реципієнту безпосередньо від продуцента повідомлення і може здійснюватись як в усній, так і в письмовій формі. За умов використання усної форми досягається більший комунікаційний вплив, адже це дозволяє задіяти як вербальні, так і невербальні елементи. Під час такого обміну інформацією між носіями різних культурних традицій обов'язковою умовою є володіння одним із них мовою, яка є рідною для іншого або ж обрання для спілкування мови, якою володіють реципієнт та продуцент. За умов використання письмової прямої міжкультурної комунікації на перший план виходить створення адекватного вторинного тексту, проте за умов використання усного варіанту допоміжними стають невербальні компоненти — міміка, жести, тональність голосу тощо [3]. Використання невербальних компонентів може розцінюватись як позитивне, так і як негативне явище,

оскільки незнання реципієнтом особливостей невербального спілкування, притаманних культурі того чи іншого етносу, може призвести до викривлення сприйняття інформації та її подальшого опрацювання.

При непрямій міжкультурній комунікації, яка має майже завжди односторонній характер, носіями стають твори літератури, мистецтва, телевізійні та радіотвори, онлайн публікації, витвори кіномистецтва тощо. Цей вид комунікації вимагає безпосередньої участі редактора перекладу, адже комунікаційний процес відбувається не одночасно, а послідовно і за умов або знання реципієнтом мови, якою створений оригінальний текст, або із залученням перекладача, який на першому етапі виступає як реципієнт вторинного повідомлення, а згодом — як продуцент перекладного тексту. В процесі створення перекладного тексту перекладач за браком знань або із залученням інших об'єктивних та суб'єктивних факторів (особисте ставлення до тексту оригіналу, стилістичні особливості викладу перекладного тексту тощо) може припускатись помилок, що будуть впливати на подальше сприйняття тексту друготвору реципієнтом і можуть призвести до катастрофічних наслідків, якщо йдеться про, наприклад, медичні тексти, інформація із яких буде застосовуватись майбутніми лікарями в процесі лікування того чи іншого захворювання.

Опосередкований та безпосередній види міжкультурної комунікації вирізняються на-

явністю та відсутністю посередника. Таким посередником може бути як людина, так і технічний засіб. Опосередкована технічними засобами комунікація може залишатись прямою (наприклад, за допомогою телефонного зв'язку, засобів інтернету тощо), проте за таких умов виключене використання невербальних засобів комунікації, які наявні за умов безпосереднього контакту між учасниками комунікаційного процесу. При опосередкованому виді міжкультурної комунікації за допомогою іншої людини чи технічного засобу участь редактора перекладу також надзвичайно важлива, адже саме від нього буде залежати якість одержаного повідомлення. Як було зазначено вище, за умов використання перекладача для здійснення комунікаційного процесу, редактор перекладу має виступати дослідником та критиком одержаного повідомлення, визначати, наскільки воно відповідає тексту оригіналу на змістово-формальному рівні й передає індивідуально-авторський зміст. При використанні технічних засобів ця роль буде змінюватись залежно від того, який саме засіб застосований. Наприклад, при використанні синхронного перекладу за допомогою мікрофонів та навушників, редактор перекладу може втрутитись тільки, коли повідомлення дійсно викривлено настільки, що повністю не відповідає за змістом оригіналові. При використанні машинного перекладу до обов'язків редактора додається пошук відповідників,

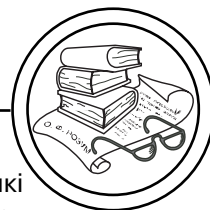
добір аналогів для сталих словосполучень, розкодування одиниць, не властивих культурні того етносу, який послугується мовою перекладу — реалій, каламбурів, специфічних власних назв, назв на позначення певних традицій тощо. За умов використання засобів інтернету в межах мережевої комунікації (спілкування у соціальних мережах, листування за допомогою електронної пошти тощо) виникає потреба ретельного аналізу акронімів у тій чи іншій культурній традиції, використання символів та образів-символів інтернет-спілкування на позначення тих чи інших емоцій, які є своєрідними графічними носіями невербальних елементів у вербальній письмовій мові й почали використовуватись із широким розвитком мережевих комунікаційних зв'язків. На сьогоднішній обмін інформацією за використанням інтернету вийшов на ключові позиції, тому нехтування використанням «смайлів» для стилізації, емоційності, передання модальності того чи іншого повідомлення не можна ані перекладачеві, ані редакторові перекладу під час подальшого опрацювання тексту [4].

Виділяють такі складові частини міжкультурної комунікації:

— Афективні елементи — емпатія та толерантність як базис для міжкультурних зв'язків та обміну інформацією. Толерантне ставлення до іншої культури, навіть якщо її традиції кардинально відрізняються від звичних для реципієнта — невід'ємна складова успішного інтеграційного процесу.

— Когнітивні елементи — культурно-специфічні знання, які є основою для адекватного розуміння комунікаційної поведінки представників іншої культури, запобігають непорозумінню та зміні власної комунікаційної поведінки під час інтерактивного спілкування. Такі знання допомагають швидко зорієнтуватись та зрозуміти продуцента повідомлення.

— Процесуальні елементи — стратегії, які задіюються під час міжкультурних контактів. Серед них виділяють такі, що направлені на успішний комунікаційний процес, виклик у учасників комунікації потреби до спілкування, пошук спільних культурних елементів, готовність до порозуміння та виокремлення сигналів непорозуміння, використання досвіду інших контактів тощо та стратегії, які направлені на поповнення та розширення набутих знань про культурні складові партнера по комунікації. Процесуальні елементи можна розглядати як найважливіші у роботі редактора перекладу. Саме за умов його участі у комунікаційному процесі та застосування ним обраної стратегії полегшується обмін знаннями між реципієнтом та продуцентом повідомлення, укріплюються міжкультурні зв'язки, а для самого редактора перекладу надзвичайно важливою стає стратегія поповнення набутих знань про ту чи іншу культуру для полегшення подальшого процесу обміну інформацією між представниками тієї культури, яку вивчає редактор перекладу, та тієї, носієм якої є він сам.

На основі наведених груп елементів можна виокремити шляхи формування міжкультурної компетенції для редактора перекладу:

— Розвиток властивостей та можливостей для рефлектування власної та іншомовної культурної традиції, що дозволяє створити підґрунтя для толерантного ставлення до іншої культури і забезпечити зв'язки між різнокультурними продуцентом та реципієнтом повідомлення.

— Постійне поповнення знань про іншомовну культуру для глибинного розуміння діахронічних та синхронічних зв'язків між власною культурною традицією та традиціями інших культур. Лише за умов постійного поповнення знань про культурні традиції іншого етносу можливе створення повідомлення без викривлень й перевірка створеного перекладом інформаційного продукту. Культурні традиції постійно оновлюються і поповнюються із зміною соціального середовища, розвитком науки і техніки, насиченням новими творами мистецьких пластів, і такий невинний розвиток підштовхує учасників комунікації до постійного розширення набутих знань.

— Отримання знань про умови соціалізації та інкультурації у власній та чужій культурі, про соціокультурні форми взаємодії, які притаманні обом культурам.

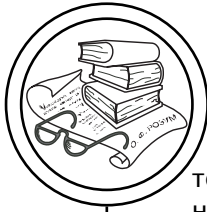
— Всебічне опрацювання наявних джерел інформації для поповнення не лише знань про традиції чужомовної культури, а

й для розуміння процесів, які відбуваються у світі та впливають на всіх учасників загальносвітowego комунікаційного процесу із похибкою на розуміння різних ситуацій представниками різних культур відповідно до соціальних, мистецьких, мовних, релігійних тощо традицій.

— Розширення словесно-мовного тезауруса — невід'ємна складова роботи редактора перекладу, оскільки постійний розвиток мови реципієнта вимагає послуговуватись певними мовними знаками під час створення адекватного тексту друготвору, а розвиток мови продуцента повідомлення, поява нових значень у вже наявних у мові слів, запозичення з інших мов, творення неологізмів та поява архаїзмів впливають на подальше сприйняття повідомлення і можуть викликати викривлення під час обміну інформацією між різнокультурними учасниками комунікації.

Висновки

Світовий досвід дозволяє зробити висновок, що найуспішніша стратегія для досягнення якнайбільшого порозуміння між представниками різних культур — це інтеграція із збереженням власної культурної ідентичності під час абсорбції знань іншої культури. На думку німецького культуролога Г. Ауернхаймера, освіту фахівця у галузі міжкультурної комунікації варто розпочинати з направленого самоаналізу та саморефлексії. На початковій стадії має виховуватись го-

товність визнавати та розрізняти різницю між людьми, яка поступово має розвинути у міжкультурне взаєморозуміння та діалог [5]. Саме тому для фахівців у галузі видавничої справи та редагування, а саме — у майбутніх редакторів пе-

рекладу необхідною складовою для професійного розвитку стає розуміння та виховання сприйняття мультикультурної сумісності як необхідної умови для подальшого всебічного розвитку окремої людини і нації в цілому.

Список використаної літератури

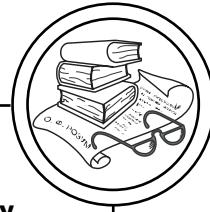
1. Сегол Р. И. Редактирование переводов в системе межкультурной коммуникации / Р. И. Сегол. — Материалы VI Международной научной конференции «Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках». — Дніпропетровськ : «Нова ідеологія», 2013. — С. 268–270.
2. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура. Глобальний підхід. Пер. з англ / Дж. Лалл. — К. : Вид-во «К.І.С.», 2002. — 264 с.
3. Лотман Ю. М. Культура и взрыв // Ю. М. Лотман. — Семиосфера. — СПб : «Искусство-СПБ», 2000. — С. 112–146.
4. Селиванова Е. А. Моделирование перевода как интерпретативно-порождающего дискурса / О. О. Селиванова // Вісник Черкаського університету. Сер. Філологічні науки. — Черкаси, 2006. — Вип. 94. — С. 17–26.
5. Auernheimer G. Interkulturelle Kompetenz und padagogische Professionalitat, Leske + Budrich, Opladen, 2002. — 236 s.

References

1. Segol R. I. Redaktirovanie perevodov v sisteme mezhkul'turnoj komunikacii / R. I. Segol. — Materialy VI Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Leksiko-grammaticheskie innovacii v sovremennyh slavjanskijh jazykah». — Dnipropetrovsk : «Nova ideolohiia», 2013. — S. 268–270.
2. Lall Dzh. Mas-media, komunikatsiia, kultura. Hlobalnyi pidkhid. Per. z anhl / Dzh. Lall. — K. : Vyd-vo «K.I.S.», 2002. — 264 s.
3. Lotman Ju. M. Kul'tura i vzryv // Ju. M. Lotman. — Semiosfera. — SPb : «Iskusstvo-SPB», 2000. — S. 112–146.
4. Selivanova E. A. Modelirovanie perevoda kak interpretativno-porozhdajushhego diskursa / O. O. Selivanova // Visnyk Cherkaskoho universytetu. Ser. Filolohichni nauky. — Cherkasy, 2006. — Vyp. 94. — S. 17–26.
5. Auernheimer G. Interkulturelle Kompetenz und padagogische Professionalitat, Leske + Budrich, Opladen, 2002. — 236 s.

В статье рассмотрены вопросы компетенции редактора перевода в процессе межкультурной коммуникации. Выделены и проанализированы ключевые виды межкультурной коммуникации и обозначена роль редактора перевода относительно обработки каждого из видов.

Ключевые слова: вербальная коммуникация, межкультурная коммуникация, невербальная коммуникация, редактор перевода.

This article deals with questions of competence for editor of translation in cross-cultural communication process. The key types of cross-cultural communication are determined and analyzed. The role of editor of translation in processing each of determined key types is defined.

Keywords: cross-cultural communication, editor of translations, nonverbal communication, verbal communication.

Рецензент — М. Т. Андрійчук, к.н. із соц. комунікацій,
доцент, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 25.09.14